

ושלשון זאת משמעותה איסור הנאה לשני הצדדים.

ובהכרח שכך צריך להעמיד את משנתנו. כי אם נחלק אותה לשני ענינים, ל"מודרני ממך" ול"שאני אוכל לך", לא יתכן לומר רק "אסור" אחד לגבי שני הענינים! כי הרי ב"מודרני ממך" לחוד שניהם נאסרים זה בזה, ואילו ב"שאני אוכל לך" נאסר רק המדיר בחברו, אך חברו לא נאסר בו, ונמצא שהם שני איסורים החלים באופן שונה, ואי אפשר להכלילם ב"אסור" אחד.

כי הא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: האומר "מודרני הימך" — שניהן אסורין להנות האחד מן השני.

כי משמעות "מודרני", היא: מודר אני ונכסי — ממך ומנכסך.

וכיון שאין נכסי אדם יכולים להאסר מלהנות מחברו, שהרי הנכסים כשלעצמם אינם "בני הנאה", ואינם "נהנים" מחברו, ואי אפשר לו לאדם לאסור את נכסיו מלהנות מחברו, הרי בהכרח, שמשמעות דבריו באומרו "מודר אני" היא — לאסור על חברו את ההנאה מנכסיו, מלבד זה שהוא אוסר את עצמו מלהנות מחברו ומנכסיו.

אך מקשה הגמרא על ההנחה שלשון "מודרני ממך", משמעותה היא "אני ונכסי מודרים ממך ומנכסך":

הא תנן לקמן [מז ב]: האומר "הריני עליך חרב", שהוא לשון הדומה במשמעותה

ומקשינן: **אי הכי, היינו ממש דברי הברייתא שהובאו ברישא** [דהיינו הברייתא הקודמת, ולא "רישא" כפשוטו], ומה באה ברייתא זו להוסיף?!

ועוד, זה שכפל התנא ואמר "אסור" ברישא, וחזר ואמר "אסור" בסיפא — **למה לי למתני פעמיים "אסור"?** והרי לדברך כל דברי הברייתא ענין אחד בלבד הוא, והיה צריך התנא לומר פעם אחת בלבד, בסופה, "אסור"!

ומכח קושיה זו חזר שמואל מדבריו:

אלא, אמר שמואל, לעולם ב"מודרני ממך" גרידא או ב"שאני אוכל לך" הוא נאסר, ואכן שתי הברייתות נקטו בדבריהן שני דברים, הן "מודרני ממך", והן "שאני אוכל לך", ונאמר בהן פעמיים "אסור", ואין לשנות אותן כאילו אמרו רק דבר אחד, בלשון "במה דברים אמורים".

אך במשנתנו, שנאמר בה רק פעם אחת אסור, יש להעמידה בענין אחד, כגון שאמר "מודרני ממך שאני אוכל לך", ובאה המשנה לחדש, ולומר:

טעמא דאמר בלשונו בנוסף ל"מודרני ממך" גם "שאני אוכל לך", או "שאני טועם לך" — **הוא דרק לו אסור** להנות מחברו, ואילו **הבירו** — מותר להנות ממנו!

אבל אם אמר "מודרני הימך לחוריה" —

שניהן אסורין! למדיר אסור להנות מן המודר, ולמודר אסור להנות מהמדיר, לפי

האחד לכל שלשים הימים, היות וגדר ניירות הוא שלשים יום.

שלשים היום, בדומה למי שמקבל על עצמו ניירות ליום אחד, שמתפשטת הניירות של היום

ל"מודרני ממך", אלא שכאן הוא אומר זאת בצורה הפוכה, שאוסר עצמו על חברו.

ואם נאמר שב"מודרני ממך" הוא אוסר את עצמו ונכסיו מחברו ומנכסיו, הרי הוא הדין לצד ההפוך, כשאומר "הריני עליך חרם", הוא אוסר את עצמו ואת נכסיו על חברו ועל נכסיו חברו.

וכיון שאינו יכול לאסור את נכסיו על נכסיו חברו, משמעות דבריו היא שהוא אוסר את חברו מלהנות ממנו ומנכסיו, ואוסר את עצמו מלהנות מחברו ומנכסיו.

ובכל זאת שנינו שם:

רק המודר אסור להנות מן המדיר.

אבל מדיר לא אסור להנות מן המודר! אלא מותר לו להנות מן המודר!

ומשנינו: משנה זו מדברת בכגון דפריש המדיר את דבריו, והוסיף "ואת עלי — לא אסור".

ועוד מקשה הגמרא ממה ששנינו באותה משנה:

האומר "את עלי חרם" — רק הנודר [המדיר] אסור בחברו, אבל מודר לא אסור במדיר!

ומשנינו: מדובר כאן בכגון דפריש ואמר "ואנא עלך — לא אסירנא".

ומדייקת הגמרא: אבל סתמא, אם לא פירש והוסיף, אלא רק אמר "את עלי חרם", מאי? לדבריך, צריך לומר ששניהן אסורים להנות זה מזה.

והרי אי אפשר לומר כך, כי —

הא מדקתני סיפא: "הריני עליך חרם ואת עלי חרם" — שניהן אסורין, מוכח כי הדין, רק בלשון הזה, הוא דשניהם אסורין, כיון שפירט את האיסור לשני הצדדים.

הא אמר סתמא "הרי אתה עלי חרם" — רק הוא, המדיר, אסור במודר, ואולם חברו מותר בו!

ומכח קושיה זאת צריך להעמיד דברי רבי יוסי ברבי חנינא באופן אחר —

אלא, הכי אתמר הא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא:

האומר לחברו: מודר אני לך — שניהם אסורין.

לפי שמשמעות דבריו היא "אני ונכסיו אסורים בך ובנכסיו", וכוונתו לאסור הן את עצמו ונכסיו על חברו, והן את חברו ונכסיו על עצמו.⁽¹⁾

אך מסקנת הגמרא היא, שהבעל עוקר את הנדר מעיקרו, והרי זה כאילו לא נדרה כלל בנויר, ולכן יכולים הבעל או האב להפר את נדר נזירותה.

1. לפי הר"ן.

דהיינו, שלא יתכן לחתוך נזירות באמצעה, כי עצם קיומה של הנזירות עד עתה, ימשיך את קיומה, גם לאחר ההפרה, עד שימלאו לה שלשים יום, היות ונזירות זמנה קבוע לשלשים יום, ולא תיתכן מציאות שתהיה נזירות חמשה עשר יום!

אך אם אמר לו: מודרני הימך — הוא אסור וחרבו מותר.

כיון שאמר "הימך", משמעות דבריו היא לאסור רק את עצמו מחברו ומנכסיו.

ומקשינן: והא מתניתין, משנתנו דקתני בה "הימך", ואוקימנא למתניתין לשמואל, דהכי קתני בה: בכולן, עד שיאמר "שאני טועם לך, ושאני אוכל לך" — הוא דאסור וחרבו מותר.

אבל במודרני הימך גרידא — שניהם אסורין!

ולכן חוזרת בה הגמרא, ומבארת את דברי שמואל באופן אחר:

אלא, מעיקרא, הא דאמר שמואל — הכי איתמר:

טעמא דאמר "שאני אוכל לך ושאני טועם לך" — הוא דאין הוא אסור אלא באכילה.

הא אם אמר "מודרני ממך" — אסור אפילו בהנאה.

כי "ידיים שאינן מוכיחות" נחשבות לשמואל כידים, ולכן הוא אסור אפילו בהנאה, אם כי לא אמר זאת במפורש, ודבורו אינו מוכיח שזו היא כוונתו.

ופרכינן: אי הכי, שזהו ביאורו של שמואל בדברי משנתנו, הכיצד אמר שמואל "בכולן" — עד שיאמר שאני אוכל לך?

והרי לאור זאת, היה שמואל צריך לומר להיפך!

לימא יאמר שמואל הכי: זה שאמרה משנתנו

"מודרני ממך אסור", הוא בין באכילה ובין בהנאה. ואם לא אמר אלא "שאני אוכל לך, ושאני טועם לך" — אין אסור אלא באכילה!

ומכח קושיה זאת, חוזרת בה הגמרא, ומעמידה את דברי שמואל כמו שהעמידה אותם בהתחלה:

אלא, הכי איתמר בדברי שמואל:

טעמא דאמר בנוסף ל"מודרני ממך" גם "שאני אוכל לך", ו"שאני טועם לך" — הוא דאסור.

אבל אם אמר "מודרני הימך" גרידא — לא משמע כלל מדבריו דאמר "אסור".

והיינו, שהדיבור "מודרני ממך" אינו דיבור שמוכיח כי כוונתו לנדר, וכפי שתבאר הגמרא, וכיון שאינו דיבור מוכיח, הרי הוא "יד שאינו מוכיח", וסובר שמואל שידים שאינן מוכיחות אינן ידיים!

ומבארת הגמרא מדוע אמר שמואל שלולי התוספת "שאני אוכל לך" נחשב הדיבור "מודרני ממך" כיד שאינו מוכיח.

מאי טעמא אין "מודרני ממך" גרידא נחשב כיד מוכיח לנדר? —

כי יתכן ואמירתו "מודרני ממך" — לא משתעינא בהדך, שלא אדבר עמך, משמע. ואין זה כלל נדר.

וכמו כן יתכן כי אמירתו "מופרשני ממך" — דלא עבידנא, שלא אעשה עמך משא ומתן, משמע. וגם זה אינו נדר.

וכן יתכן שאמירתו "מרוחקני ממך" — דלא

קאימנא, שלא אעמוד בד' אמות דילך שלך, משמע. ואין בדבריו נדר.

וכיון שיש להסתפק במשמעות לשונו, האם היא לשון נדר או לשון שאינה נדר, היא נחשבת ל"יד שאינו מוכיח", ולדעת שמואל — ידים שאינן מוכיחות, אינן ידים! (2)

הווינן בה: לימא, האם לאור דברי שמואל אלו יש לנו לומר, כי קסבר שמואל ש"ידיים שאין מוכיחות" — לא הווינן ידים!

דהיינו, כל דיבור חלקי, שאינו מוכיח את כוונתו בדיבור הזה, אינו נחשב ל"יד".

אלא, עליו לומר דיבור, אפילו חלקי, שיוכיח הדיבור עצמו מה היא כוונתו בדיבורו.

ומשינין: אין, אכן, כך סובר שמואל.

כי שמואל מוקים לה מעמיד למתניתין — כרבי יהודה.

דאמר: ידים שאין מוכיחות — לא הווינן ידים.

ומביאה הגמרא משנה, ובה מחלוקת חכמים ורבי יהודה, בענין "יד שאינו מוכיח" בנוסח הגט של אשה, ומשווה את דין "יד שאינו מוכיח" בגט, לדין "יד שאינו מוכיח" בנדרים. (1)

דתנן במסכת גיטין [פה א]: גופו של הנוסח של לשון הגט:

"הרי את מותרת לכל אדם".

והיינו, לדעת חכמים, די בנוסח הזה הנכתב

2. הקדמה לסוגיית ידים שאינן מוכיחות:

א. נחלקו הר"ן והרא"ש מהו "יד שאינו מוכיח".

לדעת הר"ן, לשון הניתנת להתפרש לשני צדדים באופן שוה, הרי היא יד מוכיח.

ואילו לדעת הרא"ש רק כאשר יש יותר הוכחה לצד אחד, נחשב הצד הזה ליד מוכיח.

ב. נחלקו רבותינו הראשונים והאחרונים, האם הוכחה מנסיבות הענין, בלי שתהיה הוכחה מהלשון עצמו, עושה את היד ליד מוכיח. עיין ביאור השיטות בתשובה כז שבסוף אבני מילואים.

ג. יד שאינו מוכיח, משמעותו היא דיבור חלקי, שאינו מוכיח את הדבר עצמו היות שהוא דיבור חלקי.

אך אם אומר אדם דיבור שלם, אך ניתן לפרש את דיבורו המלא בשני אופנים, בזה נאמר הכלל "סתם נדרים להחמיר, ופירושם להקל", ויכול אדם לפרש דבריו אם הם לאיסור או להיתר.

והגרי"ז [חידושים לנויר ג א] מבאר, שנחלקו הרמב"ם והתוס', באם אמר דיבור מלא "הריני מסלסל", אם מדין יד הוא נעשה נזיר, כי זו היא משמעות דבריו, או שזה דיבור מלא של נזיר עצמו.

ד. דין "יד" נאמר בכל מקום שדיבורו של אדם קובע, ולא דוקא בנדרים. ולדברי המאירי [להלן ו ב] לא נאמר דין יד במקח וממכר! ופשוט לו למאירי שאין היד מועיל במקח וממכר!

ה. נחלקו רבותינו האם משמעות היד היא שאנו מסיימים את דבריו, כאילו אמר את כל הדיבור, או שמשמעות יד היא שמספיק בדיבור חלקי, ואין צורך בדיבור מלא.

1. בנוסח המלא של הגט צריך לציין במפורש, בין השאר, שתי נקודות:

א. הבעל מגרש את אשתו בגט הזה.

זאת, כדי להבהיר שהוא אינו מגרש אותה